

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Наукове обґрунтування
фітосанітарної безпеки України: теорія і практика»**

(10 грудня 2021 року)

м. Херсон

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту зрошуваного землеробства НААН
(протокол № 21 від 06.12.2021 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вожегова Р. А. – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, директор Інституту зрошуваного землеробства НААН

Лавриненко Ю. О. – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, головний науковий співробітник відділу селекції ІЗЗ НААН

Члени редакційної колегії:

Засць С. О. – доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу рослинництва та неполивного землеробства ІЗЗ НААН

Коковіхін С. В. – доктор сільськогосподарських наук, професор, заступник директора з наукової роботи ІЗЗ НААН

Біляєва І. М. – доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу маркетингу, трансферу інновацій та економічних досліджень ІЗЗ НААН

Марковська О. Є. – доктор сільськогосподарських наук, в. о завідувача, професор кафедри ботаніки та захисту рослин ХДАЕУ

Коломієць Л. С. – начальник управління фітосанітарної безпеки Головного управління Держпродспоживслужби в Херсонській області

Базалій Г. Г. – кандидат сільськогосподарських наук, головний науковий співробітник відділу селекції ІЗЗ НААН

Фундират К. С. – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник відділу рослинництва та неполивного землеробства ІЗЗ НААН

Пілярська О. О. – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник відділу маркетингу, трансферу інновацій та економічних досліджень ІЗЗ НААН

Наукове обґрунтування фітосанітарної безпеки України: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (10 грудня 2021 року, м. Херсон). Херсон: ІЗЗ НААН, 2021. 89 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Наукове обґрунтування фітосанітарної безпеки України: теорія і практика». Висвітлено актуальні проблеми фітосанітарної безпеки України та перспективи їх вирішення за використання сучасних досягнень в галузі карантину та захисту рослин.

Для наукових працівників, викладачів і студентів вищих аграрних закладів освіти I-IV рівнів акредитації, аспірантів, фахівців сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств.

Адреса редакційної колегії:

73483, м. Херсон, сел. Наддніпрянське,

Інститут зрошуваного землеробства НААН

Тел. / факс: (0552) 36-24-40

e-mail: izz.ua@ukr.net

www.izznaan.com.ua

ЗМІСТ

Сучасні напрями, методи та методики оцінки фітосанітарного стану агроценозів	
Вожегова Р.А. Актуальність розробок у сфері захисту і карантину рослин	6
Коломієць Л.С. Фітосанітарна безпека держави – основні принципи	8
Марковська О.Є. Сучасні аспекти захисту рослин від шкідливих організмів – проблеми та перспективи	10
Мринський І.М. Сучасні методи моніторингу шкідників багаторічних насаджень	13
Шкідливі об'єкти с/г угідь та зеленої зони міської та селищної території	
Антипова Л.К., Миколайчук В.Г., Шаповалов А.І. Розвиток і поширення аскохітозу сої на півдні України	17
Балан Г.О., Непомяща І.П. Аналіз фітосанітарного стану Одеської області по поширенню потівірус шарки сливи (віспи) (Plum pox potyvirus (PPV)	18
Грановська Л.М., Малярчук М.П., Малярчук А.С., Мишукова Л.С. Забур'яненість посівів та продуктивність сівозміни на зрошенні	21
Конопат А.В., Балан Г.О. Аналіз шкідливих організмів озимої пшениці в умовах ТОВ «ЯСВІТ» Лиманського району Одеської області	23
Макуха О.В. Фітосанітарний стан Херсонської області за поширенням карантинних шкідників	25
Подалвалкіна О.С., Балан Г.О. Моніторинг фітосанітарного стану шкідливих організмів соняшнику в умовах ТОВ «Трофімова» Овідіопольського району Одеської області	27
Серова В.В., Балан Г.О. Карантинний стан Одеської області по поширенню бур'янів переліку А-2	29
Тищенко А.В., Тищенко О.Д., Пілярська О.О., Коновалова В.М. Вплив заходів боротьби зі шкідниками на насінневу продуктивність люцерни першого року життя	31
Фундират К.С., Коваленко А.М., Заєць С.О., Онуфран Л.І. Розвиток збудників листяних хвороб пшениці озимої в органічному землеробстві	34
Юзюк С.М., Фундират К.С., Онуфран Л.І., Заєць С.О. Фітосанітарний стан посівів світчграсу (проса прутуподібного) в умовах півдня України	35
Епіфітотії та спалахи масового розмноження шкідливих об'єктів останніх років в умовах змін клімату	
Чайка В.М. Вдосконалення системи моніторингу саранових за допомогою використання GPS-навігації і аналізу даних дистанційного зондування землі	37
Інноваційні розробки селекції польових культур на стійкість до шкідливих організмів	
Базалій Г.Г., Усик Л.О., Жупина А.Ю. Методи селекції на стійкість проти збудників грибних хвороб сортів пшениці м'якої озимої в Інституті зрошуваного землеробства НААН в умовах зрошення	39
Дудченко В.В., Шпак Д.В., Замбріборщ І.С., Шестопад О.Л. Методолічні основи створення стійких сортів <i>Oryza Sativa</i> L. до збудника пірикуляріозу (<i>Magnaporthe grisea</i> Вагг.) за використання сучасних біотехнологій	42
Коваленко О.А., Коваленко А.М. Стійкість сучасних гібридів соняшника до найбільш поширених хвороб на неполивних землях Південного Степу	45
Лисенко А.А., Гудзенко В.М. Скринінг колекційних зразків ячменю озимого за стійкістю до основних збудників хвороб в умовах Лісостепу України	46
Новітні засоби та методи захисту сільськогосподарських культур	
Балашова Г.С., Нетіс В.І., Юзюк О.О., Котова О.І. Економічна складова біологічного захисту картоплі на півдні України	49
Башлай А.Г., Бойко Д.О., Власенко В.А. Розвиток борошнистої роси пшениці м'якої озимої за органічного землеробства в умовах північно-східного Лісостепу України	51
Власюк О.С. Вплив екологічно-безпечних препаратів на фітосанітарний стан посівів пшениці озимої, сої та соняшника в умовах Правобережного Лісостепу	53

ФІТОСАНІТАРНИЙ СТАН ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПОШИРЕННЯМ КАРАНТИННИХ ШКІДНИКІВ

Макуха О. В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

Карантинні шкідливі організми несприятливо впливають на продовольчу безпеку в результаті втрат сільськогосподарської продукції та погіршення її якості, порушують функціонування та стабільність природних екосистем. Враховуючи прикордонне розташування Херсонської області, значні обсяги експорту й імпорту продукції, сприятливі екологічні умови для розвитку багатьох інвазійних видів, можна зробити висновок про ризик занесення та необхідність постійного фітосанітарного контролю карантинних організмів.

Наукові дослідження проводились з метою аналізу поширення карантинних комах у 2016-2021 рр. в Херсонській області за даними Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів [1].

Завдання дослідження включали аналіз видового складу карантинних комах, заселених ними площ, у тому числі в розрізі суб'єктів господарювання, кількості карантинних зон, а також виконання статистичної обробки даних з використанням варіаційного методу [2, 3].

Серед карантинних комах списку А-1 у Херсонській області виявлено тютюнову білокрилку *Bemisia tabaci* Gen. Серед обмежено поширених видів списку А-2 зареєстровано західного квіткового трипса *Frankliniella occidentalis* Perg., американського білого метелика *Huphantria cunea* Drury, картопляну міль *Phthorimaea operculella* Zell., південноамериканську томатну міль *Tuta absoluta* Meug.

Тютюнову білокрилку станом на перше січня 2016-2019 рр. в Україні було зареєстровано тільки в Херсонській області, заселена шкідником у господарствах області площа становила 0,49 га. У 2020-2021 рр. даний вид було виявлено в Полтавській області, а в Херсонській області площу цієї комахи локалізовано до 0,15 га. За поширенням тютюнової білокрилки питома вага Херсонської області склала 8,6% від загальної площі по Україні.

За останні шість років у Херсонській області площа, заселена американським білим метеликом, була мінімальною – 2292,8 га станом на перше січня 2017 та 2018 рр. Найвищого значення даний показник досягав 01.01.2016 р. – 3072,2 га. З 2019 р. площа поширення шкідника становила 2304,8 га. Площа, на якій у Херсонській області введено карантинний режим у зв'язку із виявленням американського білого метелика, коливалась у межах 4,6-6,3% від загальної площі поширення цієї комахи на території України.

У теперішній час на присадибних ділянках області американським білим метеликом заселено 598,9 га, у господарствах усіх форм власності – 605,1 га, на інших землях – 1100,8 га, або у відносному виразі в структурі заселених площ 26,0; 26,2 та 47,8%, відповідно.

У період 2016-2021 рр. мінімальне значення площі поширення картопляної молі на рівні 243,2 га зафіксовано станом на 01.01.2017 р. Максимальний показник – 400,3 га відмічено 01.01.2020 р. Заселена шкідником площа на початку 2021 р. становила 340,3 га. У структурі площі поширення картопляної молі в Україні питома вага Херсонської області варіювала від 17,6 до 26,2%.

Станом на 01.01.2021 р. на території Херсонської області площі, заселені шкідником, розподілялись за категоріями таким чином: присадибні ділянки – 96,2 га, господарства всіх форм власності – 244,1 га. Питома вага вищевказаних структурних елементів склала, відповідно, 28,3 та 71,7% від загальної площі поширення комахи в області.

Площа, заселена південноамериканською томатною міллю в Херсонській області, станом на 01.01.2016 р. дорівнювала 79,8 га. Протягом наступних двох років підтримувалась на стабільному рівні – 25,8 га. У цей період комаху було виявлено в господарствах, заселення присадибних ділянок та інших земель не зафіксовано. Згідно інформації на перше

січня 2019 та 2020 рр. карантинний режим щодо *Tuta absoluta* Меуг. в Херсонській області діяв на площі 109,8 га. У 2021 р. площа поширення шкідника на території області збільшилась до 153,4 га.

В структурі заселених площ станом на перше січня 2019 та 2020 рр. 50,4 га (45,9%) припадало на присадибні ділянки, 59,4 га (54,1%) знаходилось у господарствах різних форм власності. У 2021 році площа поширення шкідника на присадибних ділянках збільшилась до 60,4 га, в господарствах – до 89,0 га, крім того, карантинну комаху виявлено на інших землях на площі 4,0 га. У відносному виразі площа поширення томатної молі за вищевказаними категоріями господарювання становила 39,4; 58,0 та 2,6%, відповідно. Порівняльний аналіз площі поширення *Tuta absoluta* Меуг. на території Херсонської області відносно площі по Україні свідчить, що її питома вага коливалась по роках у межах від 3,1 до 12,9%.

Західного квіткового трипса зареєстровано в господарствах Херсонської області на площі 0,49 га, яка була стабільною з 2016 по 2019 рр. Станом на 01.01.2020 р. площу, заселену шкідником, локалізовано до 0,15 га. З першого січня 2021 р. вона збільшилась до 0,36 га, але залишалась нижчою порівняно з рівнем 2016-2019 рр. Питома вага площі поширення комах в області відносно площі по Україні змінювалась по роках від 2,2 до 15,2%.

Карантинний режим щодо тютюнової білокрилки станом на перше січня 2017-2019 рр. введено у двох зонах, 2020-2021 рр. – в одній зоні. Кількість карантинних зон, що діяла у 2017-2021 рр. у зв'язку із розвитком американського білого метелика, становила 59-60, картопляної молі – 17-23, південноамериканської томатної молі – 2-11. Карантинний режим проти західного квіткового трипса станом на 01.01.2020 р. запроваджено в одній зоні, в інші роки – у двох зонах.

За результатами варіаційного аналізу встановлено, що площа, заселена американським білим метеликом у Херсонській області, змінювалась по роках у середньому ступені, коефіцієнт варіації склав 13,0%. Аналогічну закономірність виявлено в результаті аналізу площі поширення картопляної молі, що підтверджуються величиною коефіцієнта варіації на рівні 15,8%.

Площі, на яких в області запроваджено карантинний режим у зв'язку із розвитком інших досліджуваних шкідників, коливались по роках у значному ступені. Коефіцієнт варіації площ, заселених південноамериканською томатною міллю у 2016-2021 рр., дорівнював 60,5%, західним квітковим трипсом – 33,6%, тютюновою білокрилкою – 46,6%.

Отже, ефективний контроль карантинних комах вимагає всебічного володіння інформацією про сучасний стан їх поширення, аналізу потенційних шляхів проникнення та сприятливих територій для укорінення з урахуванням гідротермічних і трофічних умов, проведення систематичного фітосанітарного моніторингу з метою їх раннього виявлення.

До системи моніторингу карантинних об'єктів доцільно залучати спеціалістів і працівників господарств різних форм власності, населення шляхом проведення роз'яснювальної роботи щодо важливості виявлення карантинних організмів та інформування державних фітосанітарних інспекторів Держпродспоживслужби.

Література

1. Огляд поширення карантинних організмів в Україні / Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: <https://dpss.gov.ua/fitosanitariya-kontrol-u-sferi-nasinnictva-ta-rozsadnictva/fitosanitarnij-kontrol/oglyad-poshirennya-karantinnih-organizmiv-v-ukrayini> (дата звернення: 17.06.2021).
2. Основи наукових досліджень в агрономії / Єщенко В. О., Копитко П. Г., Костогриз П. В., Опришко В. П. Вінниця: Едельвейс і К, 2014. С. 257–312.
3. Перелік регульованих шкідливих організмів / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-19#Text> (дата звернення: 15.06.2021).

**«Наукове обґрунтування фітосанітарної безпеки України:
теорія і практика»**
Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-
конференції
10 грудня 2021 року

*Тези друкуються в авторській редакції з мінімальними технічними правками.
Автори несуть відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності,
зміст і достовірність представлених матеріалів.*

Україна, 73483, м. Херсон, сел. Наддніпрянське,
Інститут зрошувального землеробства НААН
Тел. / факс: (0552) 36-24-40
e-mail: izz.ua@ukr.net
www.izznaan.com.ua